

Bevochten relaties

Ania Molenda

In de stad is ruimte bevochten terrein. Zeker in Amsterdam, waar de prijs voor een woning in 2019 gemiddeld bijna een half miljoen bedroeg. In het centrum van de stad was dat net genoeg om een tweekamerappartement van 60m² te kopen. Maar zelfs met deze uitzonderlijk hoge prijzen haalt Amsterdam de top tien van de duurste steden om vastgoed te kopen niet, en dat alleen al is een indicatie van de mate waarin de huisprijzen het afgelopen decennium zijn gestegen. Amsterdam is alleen wel een van de steden waar die stijging sinds de woningcrisis van 2008 het snelst is gegaan, waarmee het een van de meest gewilde plaatsen is om in te investeren - en een van de moeilijkste om je een dak boven je hoofd te kunnen permitteren.[1] Ondanks dit commerciële succes kost het de stad behoorlijk wat moeite om genoeg ruimte voor haar bewoners te realiseren; de vraag naar betaalbare woningen is zo groot dat de wachttijd voor een sociale huurwoning momenteel meer dan vijftien jaar bedraagt en vierenveertig procent van de aanvragen een urgentiestatus heeft.[2] Het is dan ook geen wonder dat de managers van deze felbegeerde middelen tegenwoordig kiezen wat voor cliëntèle ze willen bedienen. Zo heeft Rotterdam bijvoorbeeld een beleid geïntroduceerd dat bekend staat als de Rotterdamwet, waarmee het nieuwkomers met een laag inkomen niet is toegestaan om zich in te schrijven in specifieke delen van de stad. Het probleem is dat het juist die delen van de stad de zijn waar nog betaalbare ruimte beschikbaar is. Zoveel is duidelijk: steden, zowel binnen als buiten Nederland, zijn er niet langer voor iedereen. Het zijn plaatsen voor het vergaren van rijkdom voor hen die reeds rijk genoeg zijn om er te investeren.

Nu baksteen inmiddels een betere investering lijkt te zijn dan goud of aandelen, worden steden geldmachines met vastgoedeigendom als een belangrijke methode om winst te maken. Deze dynamiek van kapitaalextractie is bepalend voor de hedendaagse stedelijke gebieden en gaat hand in hand met een wereldwijde groei van privaat- en bedrijfseigendom en afname van publiekseigendom. In 2019 werd een op de vijf woningen verkocht aan buitenlandse investeerders, die deze op hun beurt verhuurden aan expats of transformeerden tot Airbnbs. Socioloog Saskia Sassen betoogt in haar boek *Uitstoting* dat de opkomst van buitenlandse investeerders een grote en voortdurende invloed betekent voor de desintegratie van relaties in stedelijke gebied. Als steeds meer plekken in bezit zijn van mensen die er zelf niet wonen is er geen aanleiding om verbinding te zoeken en zorg te dragen voor de ruimtes die een buurt vormen. Voor veel steden betekent het vinden van een balans tussen wonen en verdienen een groot dilemma; de grote hoeveelheid eigendom dat eerder als hotel functioneert dan als woning of gewoonweg leegstaat betekent dat er gekozen moet worden tussen bewoners en kapitaal.[3]

Tot 2012 hoorden we zelden over het woord gentrificatie. De term, in de jaren '60 van de vorige eeuw bedacht door de Britse socioloog Ruth Glass om te beschrijven hoe ze centraal Londen zag veranderen, werd tot ruim tien jaar geleden nog niet veel gehanteerd. Gentrificatie is een proces waarbij het karakter van een buurt verandert door een gecontroleerde instroom van welvarender bewoners en bedrijven, en natuurlijk is de aard van deze verandering geworteld in de economische waarde van de ruimte. Het zet in zo'n grote mate door dat hele gebieden niet langer toegankelijk zijn voor de oorspronkelijke demografische samenstelling, arbeidersklasse veelal, en uiteindelijk resulteert in de verdringing van die gemeenschappen. Alleen al de laatste paar jaar zijn de vastgoedprijzen in Amsterdam met vijfenveertig procent gestegen en wordt het voor mensen met een modaal of laag inkomen - een groep minder wenselijke bewoners - steeds moeilijker om in de stad te blijven wonen. Dit on-

danks het feit dat deze groep voor een groot deel bestaat uit de zogenaamde cruciale sectoren als zorg en sociaal werk.

Waar de marktwaarde het overneemt, raken andere sociale en ruimtelijke waarden achterhaald. Onrendabel is onwenselijk en stilstand, of het simpelweg hechten aan andere waarden dan de monetaire, wordt beschouwd als nutteloos. De markt blijkt niet de best denkbare stedenbouwkundige, maar het is niet duidelijk wie of wat in staat zou moeten zijn om de regie over de ruimte te krijgen en te bepalen hoe deze relaties en waarden tot stand komen. Kunnen disciplines als kunst en architectuur het debat over het spanningsveld tussen gebruik en ruilwaarde van ruimte aanjagen? Zowel kunst en architectuur zijn nauw verweven met geld, maar verkiezen van oudsher sociale waarden boven economische. De vraag is of ze met alternatieven kunnen komen die sterk genoeg zijn om weerstand te bieden aan de huidige misvormde definitie van waarde waarbij een huis niet langer geldt als onderkomen maar als verdienmodel, en een lege stad de ideale geldmachine.

20 Apartments van Augustas Serapinas opent nieuwe relaties tussen de locatie waarin het werk is ingebed en haar burens, in dit geval een bouwplaats naast P////AKT. Dit nieuwe ontwikkelproject heeft ter discussie gestaan als een van de mogelijke aanjagers van veranderde relaties langs het Zeeburgerpad, een straat in Amsterdam Oost die de gentrificatie tot voor kort wist te weerstaan. Serapinas' spiegeling ofwel extensie van de bouwplaats in de expositieruimte nodigt uit om stil te staan bij de huidige relatie tussen de kunstruimte en de bouwruimte. Tegelijkertijd laat het werk ons een voorstelling maken van hoe de verbanden in het gebied zich kunnen ontwikkelen. Lukt het de huidige bewoners van de straat om de waarden van hun buurt vast te houden, of moeten ze plaats maken voor een meer winstgevende gebiedsvisie? Wat als we de extensie andersom bekijken? Is het misschien de kunstruimte die zich uitbreidt in de stad of een samensmelting van de twee ruimtes? We weten niet zeker welke van deze twee scenario's waar zou kunnen zijn.

Met zijn werk creëert Serapinas een relatie die mogelijk slechts een moment beslaat. Toch resulteert het een vorm van tijdelijkheid dat ons blootstelt aan ogenschijnlijk eenvoudige dingen die ons eerder niet opvielen. Het laat ons ontdekken dat deze dingen er op een zeker niveau weldegelijk toe doen en helpt ons om onze aandacht te richten op de plekken en mensen om ons heen, ons voor te stellen wat daartussen gebeurt of zou kunnen gebeuren.

Het feit dat *20 Apartments* gerealiseerd werd tijdens de uitbraak van de grootste pandemie die we in honderd jaar hebben meegemaakt zegt iets over de veranderlijke natuur van de momenteel bevochten relaties. Veel van ons zaten noodgedwongen thuis terwijl deze installatie werd opgebouwd. Tegelijkertijd waren er ook nog anderen aan het werk: aan het schoonmaken, verzorgen, genezen, transporteren, informeren – werkzaamheden die erkend werden als zogenaamd 'cruciale sectoren'.^[4] Hoewel de bouwers niet op de lijst voorkwamen werden deze wel erkend als ondersteunend aan deze sectoren, en hielden ze bijvoorbeeld tijdens de lockdown toegang tot kinderopvang. Deze herdefinitie van wat er toe doet en wat niet laat zien hoezeer de relatie tussen de het sociale belang van werk en de monetaire waarde ervan verstoord zijn geraakt.

Dus; als sociale relaties ons kunnen helpen om anders te denken over wat waarde heeft, geldt dat dan ook voor ruimtelijke relaties? Als monetaire waarde al zo is losgezongen van het doel dat het dient, waarom kunnen we die dan niet in een andere vorm gieten? Waarde is tenslotte slechts een imaginaire constructie die naar wens en behoefte te kneden is.

zeeburgerpad 53,
1019 AB amsterdam
www.pakt.nu
info@pakt.nu

In zijn *Philosophy de la Relation* [in het Engels vertaald als *Poetics of Relation*] propageerde Édouard Glissant de ontwikkeling van een sensitieve verhouding tot relaties op een manier die het ons onmogelijk zou maken om te participeren in non-relatieve denkbeelden.[5] Hij schreef over een wereldbeeld waarin de notie van Westerse relaties als dominerend wordt bevraagd, en schetste het alternatief van een wereld waarin men overeenstemt om te zijn, met en tussen anderen.[6] Glissant zag het vermogen om vanuit een ruimte kennis over te dragen naar een andere ruimte als de primaire ruilwaarde. Om zowel nieuwe vormen van samenzijn als andere vormen van waardering te vinden moeten we misschien meer aandacht besteden aan door wie en wat we omgeven worden. Een vorm van relationele mindfulness en grotere sensitiviteit ten opzichte van onze omgeving, door gewoonweg rond te dwalen tussen bakstenen en cement.

[1] <https://www.ubs.com/global/en/wealth-management/chief-investment-office/life-goals/real-estate/2019/global-real-estate-bubble-index-2019.html>

[2] <https://nos.nl/artikel/2244999-woningzoekenden-zonder-urgentieverklaring-vissen-steeds-vaker-achter-het-net.html>

[3] In Amsterdam is sinds juli 2020 is de mogelijkheid tot kopen voor verhuur van nieuwbouwwoningen ingeperkt om de oneigenlijke concurrentie op de woningmarkt tegen te gaan. <https://www.rodi.nl/regio/amsterdam-noord/180121/verplicht-zelf-wonen-in-nieuwbouw>

[4] <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/onderwijs-en-kinderopvang/cruciale-be-roepen>

[5] Édouard Glissant in *Friends and Enemies: The Scribal Politics of Post/Colonial Literature (Postcolonialism Across the Disciplines LUP)*, 2008: 336-337.

[6] Édouard Glissant, *Poetics of Relation*, Ann Arbor: University of Michigan Press, 2010.